

MONEDE BIZANTINE INEDITE DIN COLECȚIA MUZEULUI JUDEȚEAN CĂLĂRAȘI*

TUDOR PAPASIMA

Notele de față au drept obiectiv introducerea în circuit științific a unui număr de 22 monede bizantine de bronz încă inedit¹, ajunse în colecția numismatică a Muzeului Județean Călărași.

Ele au fost descoperite atât în județele Constanța (CT) (1-3, 5-6, 8-9, 11-13) și Ialomița (IL) (4, 10, 14), cât și pe teritoriul actual al Bulgariei, la Vetren (7, 21) și, pare-se, Silistra (15-20, 22).

Cronologic, monedele se grupează astfel: 10 exemplare au fost emise în veacul al VI-lea d. H. seria debutând cu un *folles* de la Anastasie I (491-518) și sfârșind cu un altul datorat lui Mauriciu Tiberiu (582-602) (1-10), iar 12 se întind într-o epocă deschisă de Nichifor II Focas (963-969) și încheiată de Alexie I Comnenul (1081-1118), perioada pre-reformei (1081-1092) (11-22).

Dintre piesele din veacul al VI-lea, care-și au înscrisă valoarea pe revers, 6 sunt *folles* (40 nummi), 3 sunt *jumătăți de folles* (20 nummi) iar una este *decanummiu* (10 nummi). Pe toate acestea este consemnat și numele orașului emitent, din acest punct de vedere 5 monede provenind din ateliere constantinopolitane, 2 de la Tesalonic și câte una de la Cizic, Nicomedia și Teupolis (Antiohia).

Lotul nostru de monede este mic, acoperă perioade lungi de timp și unitățile sale componente au fost găsite pe un spațiu destul de larg; iată suficiente temeiuri pentru a nu ne angaja acum într-o discuție mai amplă. Ceea ce am mai dori însă, înainte de a trece la descrierea monedelor, este să atragem atenția asupra piesei 2 (datorită rarității sale) apărută la Izvoarele, jud. Constanța, *jumătate de folles* emisă în timpul coregenței Iustin I - Iustinian I (4.4 - 1.8.527). Din această perioadă mai putem cita în zona Dobrogei încă 2 exemplare, un *folles*, de la Isaccea² și un *decanummiu* (CN-BAR) fost în colecția Pericle Papahagi³.

* Prezentele însemnări au fost predate redacției revistei "Pontica" în luna noiembrie 1996.

1. Într-o primă redactare, mai dezvoltată, cele de acum au fost comunicate în urmă cu câțiva ani (T. Papisima, *Monede bizantine aflate în colecțiile Muzeului județean Călărași*, comunicare susținută la sesiunea "Noi descoperiri arheologice la Dunărea de Jos", Oltenița-Căscioarele, 21 - 22 noiembrie, 1988). Bronzurile au fost examinate și de E. Oberländer-Târnoveanu căruia, pentru unele îndreptări și sugestii, îi mulțumim și cu această ocazie. Alte mulțumiri i le datorăm lui G. Custurea cu care ne-am consfătuțit în ceea ce privește unele identificări.

2. E. Oberländer-Târnoveanu, *Peuce*, 8, 1980, p. 507, nr. 110.

3. I. Băncilă, *SCN*, 1, 1957, p. 417-418; la p. 418 ni se spune că monede din această colecție "au fost strânse în țară".

DESCRIEREA MONEDELOR

VIILE, COM. ION CORVIN, CT

Din această localitate prezentăm 4 monede (1,5,8,11) descoperite cândva, între anii 1959-1961, de învățătorul Paul Osiac din satul (reședință de comună) Ciocănești, jud. Călărași în punctul cunoscut prin partea locului sub numele de "La cetățuie" situat lângă malul Dunării în amonte de lacul Dunăreni (fost Mârleanu). Piesele au apărut (după cum am fost informați de dl. Osiac în anul 1983) într-un mormânt cu casetă de piatră.

ANASTASIE I (491-518)

1. AE (M) ↙ 15,88 g 32,2 mm
MIB, I, p. 100, nr. 27, Constantinopol, Off. ε, a. 1.9.512 - 1.9.517
Tocită. Inv. 7555. P1. I, 1

IZVOARELE, COM. LIPNIȚA, CT

Descoperită pare-se în anul 1977 de Aurel Bădică din Călărași care a și donat-o muzeului din localitatea sa de domiciliu.

IUSTIN I-IUSTINIAN I (527)

2. AE (K) ↓ 8,01 g 24,7 mm
MIB, I, p. 107, nr. 5, Constantinopol, off. ε, a. 4.4.-1.8.527
Tocită, Inv. 15959. P1. I, 2

IZVOARELE, COM. LIPNIȚA, CT

Donată muzeului din Călărași de Stan Dobre din Satu Nou, com., Oltina, CT.

IUSTINIAN I (527-565)

3. AE (I) ↓ 4,80 g 16,9 mm
MIB, I, p. 112, nr. 92, Constantinopol, a. 1.8.527 - 1.9.532
Puțin tocită. Inv. 8053. P1. I, 3

VLĂDENI, IL

Ajunsă la muzeul călărășean se pare în anul 1976.

IUSTINIAN I (527-565)

4. AE (M) ↗ 19,40 g 37,9 mm
MIB, I, p. 113, nr. 95 a, Constantinopol, off. B, a. 541/542
Tocită. Inv. 15371. P1. I, 4

VIILE, COM. ION CORVIN, CT

Pentru condițiile de descoperire vezi mai sus piesa nr. 1.

IUSTINIAN I (527-565)

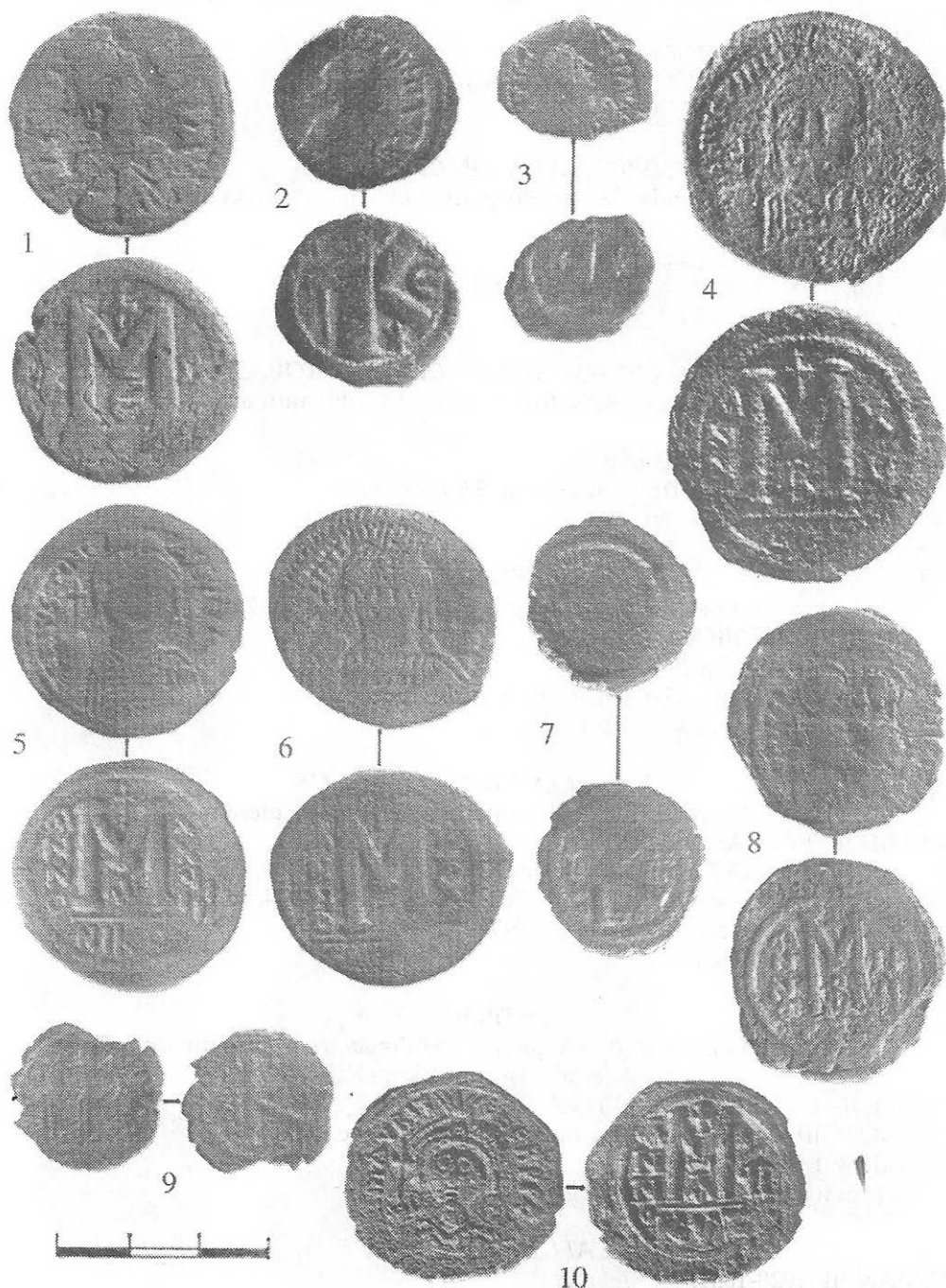
5. AE (M) ↙ 15,95 g 33,4 mm
MIB, I, p. 118, nr. 113 a, Nicomedia, off. A, a. 554/555
Puțin tocită. Inv. 7553. P1. I, 5

IZVOARELE, COM. LIPNIȚA, CT

Pentru condițiile de descoperire și achiziție vezi mai sus piesa nr. 2.

IUSTINIAN I (527-565)

6. AE (M) ↘ 16,65 g 32,5 mm
MIB, I, p. 124, nr. 149, Antiohia, off. Γ, a. 559/560
Tocită. Inv. 15958. P1. I, 6

PLANȘA I.

VETREN, BULGARIA

Donată muzeului din Călărași de localnicul V. Spănoche în anul 1955.

IUSTINIAN I (527-565)

7. AE (K) ↓ 5,08 g 24,7 mm
MIB, I, p. 126, nr. 180, Tesalonic, a. 563/564
Foarte tocită. Inv. 7726. Pl. I, 7

VIILE, COM. ION CORVIN, CT

Pentru condițiile de descoperire vezi mai sus piesa nr.1.

IUSTIN II (565-578)

8. AE (M) ↗ 13,82 g 32,4 mm
MIB, II, p. 94, nr. 43 a, Constantinopol, off. B, a. 568/569
Tocită. Inv. 7554. Pl. I, 8

I.A.S. OSTROV "REGIE", COM. OSTROV, CT

Găsită în anul 1967 a fost donată muzeului anul următor.

IUSTIN II (565-578)

9. AE (K) ↓ 4,96 g 20,05 mm
MIB, II, p. 102, nr. 70 a, Tesalonic, a. 575/576
Foarte tocită. Inv. 9770. Pl. I, 9

FETEȘTI, IL

Donație a prof. Florin Stan de la Școala generală nr. 7 din Fetefști.

MAURICIU TIBERIU (582-602)

10. AE (M) ↗ 11,65 g 29,7 mm
MIB, II, p. 119, nr. 85 d, Cizic, off. A, a. 589/590
Puțin tocită. Inv. 20425. Pl. I, 10

VIILE, COM. ION CORVIN, CT

Pentru condițiile de descoperire vezi mai sus piesa nr. 1.

NICHIFOR II FOCAS (963-969)

11. AE ↗ 5,64 g 25,7 mm; bătut peste DOW, III, 2, p. 565-567, clasa (cl) 5, a. 945 - c. 950, rv./rv. și, pare-se, DOW, III, 2, p. 562-565, cl. 4, a. 931-944, rv./rv.
DOW, III, 2, p. 586-587, cl. 1, a. 963-969
Tocită. Inv. 7556. Pl. II, 1

OSTROV, CT

Descoperită aici în anul 1940 piesa a fost donată muzeului din Călărași de către călărășeanul Vasile Hilescu.

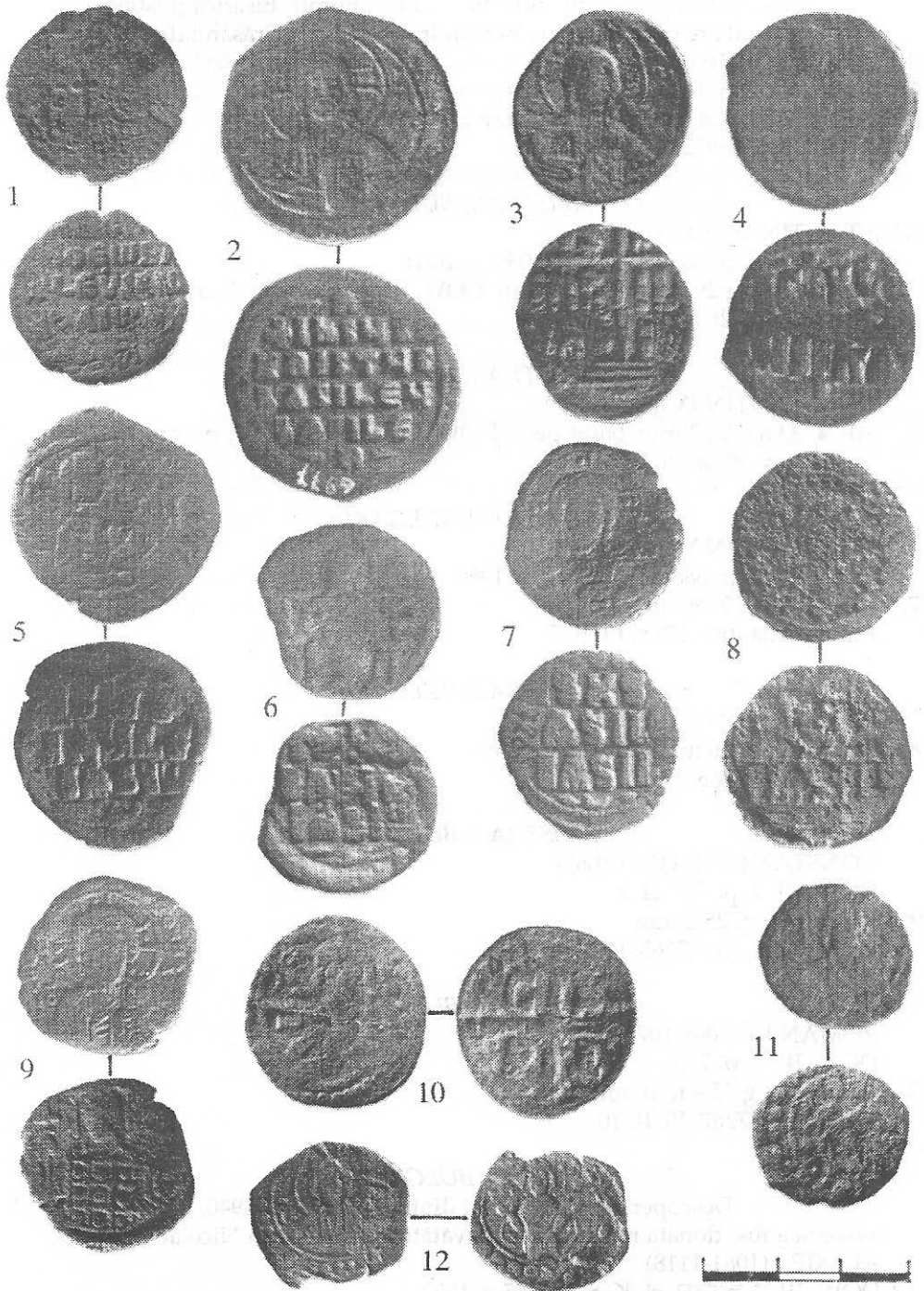
VASILE II - CONSTANTIN VIII (989-1028)

- DOW, III, 2, p. 656, cl. A2, varianta 15 a, 976 (?) - c. 1030/35
12. AE ↓ 12,65 g 33,8 mm
Puțin tocită. Inv. 6977. Pl. II, 2

CAPUL DEALULUI, CT

ROMAN III (1028-1034)

- DOW, III, 2, p. 676, cl. B, a. c. 1030/35-1042 (?)
13. AE ↗ 6,83 g 28 mm; dublă batere rv.
Puțin tocită. Inv. 9769. Pl. II, 3

PLANȘA II.

CRASANII DE SUS, COM. BALACIU, IL

Descoperită pare-se în anul 1977 la locul numit "Biserica pustie"
piesa îl are ca donator pe Alexandru Ștefan din Crăsanii de Sus.

MIHAIL IV (1034-1041)

DOW, III, 2, p. 681, cl. C, a. 1042 (?) - c. 1050

14. AE ↓ 7,20 g 28,5 mm; dublă batere rv.

Tocită. Inv. 16972. Pl. II, 4

SILISTRA ?, BULGARIA

CONSTANTIN IX (1042-1055)

DOW, III, 2, p. 685, cl. D, a. c. 1050 -c. 1060

15. AE ↓ 10,50 g 29,7 mm; bătut peste DOW, III, 2, p. 676, cl. B, av./rv.

Tocită. Inv. 7263. Pl. II, 5

SILISTRA ?, BULGARIA

CONSTANTIN IX (1042-1055)

16. AE ↓ 3,86 g 24,2 mm; bătut peste DOW, III, 2, p. 681, cl. C, rv./rv.

Tocită. Inv. 7264. Pl. II, 6

SILISTRA ?, BULGARIA

CONSTANTIN X (1059-1067)

DOW, III, 2, p. 688-689, cl. E, a. c. 1060

17. AE ↓ 7,61 g 25,9 mm

Putin tocită. Inv. 7268. Pl. II, 7

SILISTRA ?, BULGARIA

CONSTANTIN X (1059-1067)

18. AE ↓ 6,68 g 26 mm; dublă batere rv.

Tocită. Inv. 7266. Pl. II, 8

SILISTRA ?, BULGARIA

CONSTANTIN X (1059-1067)

DOW, III, 2, p. 777, cl. 2

19. AE ↓ 6,06 g, 25,2 mm

Putin tocită. Inv. 7265. Pl. II, 9

SILISTRA ?, BULGARIA

ROMAN IV (1068-1071)

DOW, III, 2, p. 796

20. AE ↓ 2,61 g 25,9 mm; turnată ?

Tocită. Inv. 7267. Pl. II, 10

VETREN, BULGARIA

Descoperită în intervalul dintre anii 1937 și 1940,
moneda a fost donată muzeului de învățătorul călărășean Nicolae Spirache.

ALEXIE I (1081-1118)

DOW, III, 2, p. 702, cl. K, a. c. 1085-c. 1092

21. AE 4,18 g 20,03 mm; bătut peste DOW, III, 2, p. 696, cl. I

Tocită. Inv. 20426. Pl. II, 11

SILISTRA ?, BULGARIA

ALEXIE I (1081-1118)

DOW, III, 2, p. 702, cl. K. a. c. 1085-c. 1092

22. AE ↓ 2,74 g 20,07 mm; bătut peste DOW, III, 2, p. 696, cl. I
Puțin tocită. Inv. 7270. Pl. II, 12.

DES MONNAIES BYZANTINES INÉDITES DE LA COLLECTION
DU MUSÉE DÉPARTAMENTAL DE CĂLĂRAȘI

- Résumé -

L'auteur présente 22 pièces de monnaie byzantines en bronze, lesquelles, découvertes aussi bien dans les départements de Constantza (1-3, 5-6, 8-9, 11-13) et Ialomitza (4, 10, 14) que sur territoire de la Bulgarie, à Vetren (7,12) et, paraît-il, à Silistra (15-20, 22), font partie à présent de la collection numismatique du Musée départemental de Călărași. Il est à remarquer la pièce nr. 2 (un *demi-follis*) découverte à Izvoarele, commune de Lipnitza, départ. de Constantza, émise pendant la cohabitation des empereurs Justin Ier - Justinien Ier (4.4.-1.8. 527).